

ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Досліджено сучасний стан і тенденції розвитку внутрішнього ринку в Україні. Військовий конфлікт на Сході України став потужним зовнішнім чинником, що позначився на розвитку внутрішнього ринку України. Негативного впливу зазнали практично всі регіони країни, що спричинило низку негативних тенденцій: наявність суперечливого інституційного базису, який створює основу для активізації тіньової ділової активності на внутрішньому ринку; погіршення інвестиційного та інноваційного клімату; істотне збільшення обсягів контрабанди; активізація нелегальних міграційних процесів, що призводить до загострення економічної ситуації у країні. Водночас, це дало змогу обґрунтувати пріоритетні напрями реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку, а саме застосування інституційного, економічного та соціально-громадського механізмів, ключовими аспектами яких має бути: законодавча відміна статусу вільної економічної зони АР Крим; посилення економічних санкцій проти РФ; посилення активних консультацій зі стратегічними партнерами України; застосування заходів у межах суспільно-громадського механізму детінізації внутрішнього ринку, спрямовані на ліквідацію корупційних проявів і фактів сприяння контрабанді та зокрема низки дієвих механізмів щодо врівноваження дисбалансів внутрішнього ринку України на його сучасному етапі.

Ключові слова: дестабілізаційні чинники; тонізація; інвестиційно-інноваційний клімат; економічний механізм; інституційний механізм; суспільно-громадський механізм.

Вступ. Воєнні дії на Донбасі стали потужним зовнішнім чинником, що позначився на обсягах і динаміці, структурних характеристиках розвитку внутрішнього ринку України та її регіонів. Насамперед значного негативного впливу зазнав внутрішній ринок територій, що нині не підконтрольні українській владі, а також прилеглих до них районів Донецької та Луганської обл., що негативно позначилося на функціонуванні внутрішнього ринку більшості південно-східних областей, а також істотно вплинуло на центральні та західні регіони держави.

Однією з найскладніших ситуацій функціонування внутрішнього ринку України, спричинених військовими діями на Донбасі, є тінізація і погіршення інвестиційно-інноваційного клімату як на не підконтрольних територіях Донецької і Луганської обл., так і загалом у країні. Відтак потрібно виокремити низку пріоритетних напрямів реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку та впровадити дієві заходи проти дії посиленню негативних наслідків (Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, n.d.).

Матеріали та методи. Дослідження цієї проблематики відображено у наукових працях вітчизняних науковців, серед яких, зокрема: В. Базилевич, О. Барановський, В. Бородюк, А. Базилюк, З. Варналії, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, Я. Жаліло, В. Засанський, Т. Ковальчук, І. Мазур, В. М. Геєць, Л. М. Борщ, Т. Й. Товт, О. Є. Кузьмін, Г. І. Климова, М. В. Гаман, Л. І. Федулова, Б. А. Малицький, А. С. Попович, проте актуальність теми зумовлена потребою в подальшому поглибленні досліджень у цьому напрямі та виокремлення пріоритетних напрямів реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку. Зокрема, пріоритетні напрями реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку полягають у забезпеченні комплексності, високої ефективності та синер-

гізму державної політики, орієнтирами якої має стати, по-перше, подолання системних вад і головних перешкод розвитку та державного регулювання внутрішнього ринку на сучасному етапі, по-друге, нівелювання негативної дії впливу на функціонування внутрішнього ринку військових дій на Сході України.

Результати дослідження та обговорення. Упродовж останніх років в Україні посилюлися негативні тенденції зумовлені значною мірою військовими діями на Сході країни, зокрема такі.

- *Загальне погіршення інвестиційного клімату* – внаслідок військового конфлікту посилюлася політико-економічна нестабільність, що стала істотною перешкодою для залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій, погіршення функціонування такого сегмента внутрішнього ринку, як ринок капіталу. Військова інтервенція РФ у Донецькій та Луганській обл. призвела до розбалансування міжгосподарських відносин в усіх сферах національної економіки. Це спричинилося до катастрофічного зростання збитковості суб'єктів господарювання, що відображає втрату платоспроможного попиту з боку бізнес-середовища та зниження економічної активності й скорочення кількості підприємств як суб'єктів формування пропозиції та попиту на внутрішньому ринку.
- *Зниження інноваційної активності та пропозиції на внутрішньому ринку інноваційної продукції* – частка інноваційно активних промислових підприємств зменшилася загалом по державі та у більшості її регіонів. Раніше винятком становили Донецька та Луганська, а також Дніпропетровська обл., які завжди були промисловими центрами залучення інвестицій, так само як і Волинська, Івано-Франківська, Сумська та Херсонська обл. Натомість, в абсолютному вимірі кількість підприємств Донецької обл., що займалися інноваціями за останні роки, скоротилася майже вдвічі – від 85 до 48. У 2015 р. виробництва металургійної, машинобудівної, хімічної про-

Цитування за ДСТУ: Васильців Т. Г. Пріоритети реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку в Україні / Т. Г. Васильців, І.-М. О. Ткачук, С. А. Рудик // Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. – 2017. – Вип. 27(2). – С. 126–129.

Citation APA: Vasylytsiv T. G., Tkachuk I.-M. O., & Rudyk S. A. (2017). SOME PRIORITIES OF STATE REFORM POLICY OF THE INTERNAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE. *Scientific Bulletin of UNFU. Economic Series*, 27(2), 126–129. Retrieved from: <http://nv.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/268>

мисловості, що забезпечують значну частину внутрішнього виробництва інноваційної продукції, зазнали величезних втрат й частина припинили свою дію внаслідок військових дій, та загостреної ситуації на прифронтових територіях.

- Посилення негативних тенденцій, пов'язаних із тінізацією внутрішнього ринку:
 - істотно збільшилися обсяги контрабанди як з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської обл. в Україну, так і у зворотному напрямку, часто з нелегальним переміщенням відповідних товарів територією РФ;
 - з українських територій інтенсивно нелегально вивозять товари сировинного характеру, натомість на територію України завозять контрафактну неякісну продукцію, що виготовляється у межах т. зв. ДНР та ЛНР;
 - загострення ескалації конфлікту між Україною та РФ не тільки призвело до контрабанди товарів та послуг, а й активізувало нелегальні міграційні процеси;
 - загальний обсяг та рівень тіньової економіки в Україні істотно зріс.

Наявність перерахованих вище негативних тенденцій дає змогу сформулювати пріоритетні напрямки реформування аспектів внутрішнього ринку, на які повинна бути зосереджена державна політика розвитку внутрішнього ринку України, як ключових сегментів, що потребують реформування та перегляду концептуальних підходів щодо їх врегулювання, що, водночас, зумовлено двома групами чинників. Перші пов'язані з відсутністю дієвих структурних реформ та інституціональних змін в економіці, недоліками системи державного регулювання і його сегментів. Другі – із зовнішньою військовою агресією на Донбасі, яка призвела до посилення політико-економічної нестабільності, макроекономічних кризових явищ, загострення проблем у фінансовій системі держави (Kulytskyj, 2016; Doing Business, 2017).

Зокрема, чинниками, які призводять до посилення дисбалансів у контексті тінізації внутрішнього ринку України, а також перешкоджають ефективному використанню його потенціалу, є:

- наявність суперечливого інституційного базису, що створює основу для активізації тіньової ділової активності, зокрема надання АР Крим статусу вільної економічної зони, двосторонніх домовленостей між Україною та РФ щодо поставок з тимчасово окупованих територій, які фактично є контрабандними;
- недостатність запроваджених економічних санкцій проти РФ, які формують підстави для активізації "сірого" імпорту з її території;
- існування широкомасштабної корупції як з боку окремих представників органів влади та військових України, так і з боку тимчасово окупованих територій та РФ. Це формує базис для налагодження потужних організованих злочинних угруповань;
- істотні дисбаланси між цінами на товари в Україні, РФ та на тимчасово окупованих територіях, які створюють значну мотивацію для контрабандних потоків;
- загострення економічної кризи, що стає передумовою для відходу суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку України у тіньовий сектор;
- здійснення популістських заходів вітчизняними політиками в умовах проведення виборів до місцевих органів влади, які підживлюють суспільно-інформаційне середовище дисбалансування стану функціонування внутрішнього ринку держави.

Потрібно наголосити на тому, що подолання багатьох проблемних аспектів державної політики розвитку внутрішнього ринку та структурної незбалансованості внутрішнього ринку України, яка особливо посилювалася останніми роками через зовнішню військову агресію на Сході держави, безпосередньо залежить від критичної зміни ставлення, підтримки і сприяння зростанню інвестиційно-інноваційної активності суб'єктів внутрішнього ринку (Heits, 2010; Zhalila, 2011).

На цей час для внутрішнього ринку України характерною є наявність таких дестабілізаційних чинників функціонування інвестиційно-інноваційного ринку в умовах військових дій на Донбасі, як:

- недостатні обсяги залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси, зокрема не сформовано умови для розвитку інституцій венчурного фінансування, які в економічно розвинених країнах вважаються одним із найефективніших інструментів залучення інвестицій в інноваційну сферу.
- обмежений обсяг фінансування (підтримки) наукової діяльності з державного бюджету. Рівень витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за рахунок держбюджету в Україні є одним із найнижчих порівняно з розвиненими країнами світу;
- низький рівень попиту на інноваційну та науково-технологічну продукцію, що пов'язано зі зниженням реального рівня доходів населення та зниженням його купівельної спроможності, який призводить до подальшого нарощування технологічного відставання України від розвинених країн та збереження технологічного дисбалансу внутрішнього ринку країни.

В Україні основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств. Це зумовлено дією наслідків військових дій на Донбасі, побоюваннями інвесторів щодо порушення стабільності у фінансовій сфері, зумовленими посиленням ризиків, які пов'язані із подальшими девальваційними очікуваннями та скороченням основних показників функціонування реального сектору, подорожчанням кредитних ресурсів, а також відсутністю дієвих інституційних та фіскальних стимулів залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів в інноваційні процеси. Такими чином, з метою усунення перешкод та проблем, пропонуємо передусім реалізувати інституційний механізм, зорієнтований на зміну суперечливого інституційного базису, який створює основу для активізації тіньової ділової активності стосовно АР Крим та тимчасово окупованих територій Луганської і Донецької обл.

Пріоритетами реформування державної політики розвитку внутрішнього ринку України мають стати:

- законодавча відміна статусу вільної економічної зони АР Крим;
- посилення активних консультацій зі стратегічними партнерами України (насамперед США та країнами ЄС) щодо можливості подальшої військової підтримки та введення миротворчих батальйонів ООН на територію України, стратегічним орієнтиром чого є відновлення контролю на усіх ділянках кордону між Україною та РФ, а також подальше блокування кордону між Україною та тимчасово окупованою АР Крим.

Економічний механізм у цій сфері потрібно спрямувати на посилення економічних санкцій проти РФ, зокрема:

- припинення поставок товарів і послуг з України в РФ та тимчасово окупованої АР Крим, Донецької та Луганської обл., зокрема електроенергії та води;

- припинення поставок товарів і послуг з РФ в Україну;
- вирівнювання цінових дисбалансів між вартістю товарів в Україні та на тимчасово окупованих територіях шляхом додаткового оподаткування товарів, які спрямовуються у АР Крим та РФ, також припинення соціальних виплат на тимчасово окуповані території.

Не менш важливими є заходи у межах суспільно-громадського механізму детінізації внутрішнього ринку, спрямовані на ліквідацію корупційних проявів і фактів сприяння контрабанді на блокпостах серед окремих військових і добровольців, а також представників органів державної влади, у компетенцію яких входить регулювання ситуації на лінії розмежування (Zhalila, 2011; Spodina, 2013).

Досвід економічно розвинених держав, а також результати ідентифікації недоліків, причин і перешкод якісного посилення інноваційної активності суб'єктів вітчизняного внутрішнього ринку дають підстави до висновку, що найбільш дієвим за сучасних умов для розвитку внутрішнього ринку інновацій та високих технологій і посилення його позитивного впливу на параметри внутрішнього ринку України є провадження чітко зорганізованого механізму державної політики розвитку внутрішнього ринку України щодо вже вище перелічених чітко окреслених пріоритетних напрямків, які потребують врегулювання за допомогою впровадження інституційного механізму, зокрема його інституційно-правового, інституційно-економічного та інфраструктурного складників.

По-перше, потрібно реформувати інституційно-правовий базис державної політики розвитку внутрішнього ринку інновацій та високих технологій. Для цього варто розробити комплексну стратегію інноваційного розвитку України з визначенням стратегічних пріоритетів формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи; створити державну інституцію управління розвитком інноваційної сфери з делегуванням їй функцій координації дій усіх органів виконавчої влади щодо здійснення державної інноваційної політики, а також визначенням завдань, відповідальності та повноважень органів державного управління щодо інноваційного розвитку економіки на всіх рівнях системи управління; здійснювати постійний моніторинг інноваційної активності галузей, виробництв, регіонів, підприємств, реалізації пріоритетів та програм, оцінювання ефективності використання державних коштів учасниками інноваційних процесів; внести зміни до Податкового кодексу України щодо податкового стимулювання підприємств, які реалізують інноваційні проекти; забезпечити взаємозв'язок між державною інноваційною політикою та військовою доктриною у спосіб розроблення стратегії реформування і розвитку ОПК, яка б враховувала передові науково-технологічні досягнення з метою зменшення імпортозалежності в тих сферах виробництва, що є стратегічно важливими для забезпечення національної безпеки та оборони.

По-друге, нарізла актуальність реформування системи інституційно-економічного забезпечення розвитку внутрішнього ринку інновацій та високих технологій. Для цього потрібно стимулювати залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси у спосіб створення окремого відомства в межах Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, яке б займалося за-

лученням внутрішніх та зовнішніх інвестицій у високо-технологічне виробництво, надання державних гарантій інвесторам щодо вкладених інвестицій, а також забезпечення доступу інвесторів до отримання кредитних ресурсів через удосконалення механізмів пільгового кредитування інвестиційних проектів; сформувати умови для розвитку інституцій венчурного фінансування у спосіб страхування ризиків венчурних фондів, підвищення рівня інформаційного забезпечення діяльності венчурних компаній; запровадити пакет фіскальних стимулів завдяки застосуванню податкових знижок до підприємств, що здійснюють НДДКР, запровадження інвестиційно-інноваційного податкового кредиту щодо сплати податку на прибуток, отриманого від реалізації інноваційної продукції; ввести пришвидшену амортизацію основних фондів для виробників високо-технологічної продукції; розробити й забезпечити реалізацію державної програми з розвитку банківського кредитування інноваційної діяльності промислових підприємств, у якій передбачити преференції та гарантійні механізми, на зразок державного страхування кредитів для банків, якікладають кошти в інноваційну діяльність промислового сектору, зокрема високотехнологічних виробництв.

По-третє, йдеться про формування інституційної інфраструктури інтеграції науково-дослідної та інноваційної діяльності на внутрішньому ринку держави. Для цього потрібно: створити умови для зміцнення зв'язків між учасниками інноваційного процесу з метою розвитку співпраці щодо створення та використання наукових досліджень і розробок у виробничих процесах промисловості, зокрема у спосіб створення на базі освітніх та науково-дослідних інституцій інноваційно-посередницьких структур, що надаватимуть організаційну допомогу вітчизняним розробникам у пошуку замовників інноваційних розробок, а також завдяки проведенню конференцій, презентацій, ярмарків з метою ознайомлення представників промислового сектору з наявними науково-технічними розробками; стимулювати розширення мережі та підвищення ефективності вже наявних об'єктів інноваційної інфраструктури у спосіб звільнення учасників інноваційного процесу, які функціонують у межах цих об'єктів від податку на прибуток, а обладнання, що ввозиться, від податку на додану вартість та ввізного мита за умови наявності програми створення нового або модернізації наявного виробництва; забезпечити дотримання зобов'язань органів державної та місцевої влад щодо фінансування облаштування інноваційної інфраструктури на землях муніципальної і державної форм власності з, відповідно, державного та місцевих бюджетів ініціаторів створення таких структур (Spodina, 2013).

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Внутрішній ринок не виконує на сьогодні свою важливу роль і базові функції в забезпеченні життєдіяльності соціально-економічної системи держави, економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Проблема актуалізується й тим, що негативного впливу воєнних дій на Донбасі зазнали практично всі сегменти внутрішнього ринку держави: ринки товарів та послуг, праці та зайнятості, капіталу та інвестицій, інновацій і високих технологій. Ситуація негативно

позначається на діловому середовищі та розвитку приватного бізнесу, якості життя населення на всій території держави.

При цьому зовнішня військова агресія є не єдиним джерелом проблем та перешкодою розвитку внутрішнього ринку. Сюди варто віднести і слабкість структурних реформ та інституціональних змін, недостатньо ефективну державну політику в умовах посилення зовнішніх та внутрішніх ризиків і загроз.

Усунення цих негативних тенденцій та забезпечення сталого і структурно збалансованого розвитку внутрішнього ринку України та її регіонів об'єктивно потребує нових, більш дієвих і адаптованих до сучасної ситуації соціально-економічного розвитку держави рішень. У процесі удосконалення державної політики розвитку внутрішнього ринку потребує особливого врахування чинник зовнішньої агресії на Донбасі та його вплив на зв'язки і параметри системи внутрішнього ринку держави.

Перелік використаних джерел

- Doing Business 2017: Equal Opportunity for All. Retrived from: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf>
- Heits, V. M. (Ed.). (2010). *Novyj kurs: Reformy v Ukraini 2010-2015*. Kyiv: NVTs NBUV. Retrived from: <http://ief.org.ua/docs/nr/2.pdf>. [in Ukrainian]
- Kulytskyj, S. P. (2016). Pro perspektyvy rozvytku ukraïnskoï ekonomiky u 2016 r. *Rezonans*, 3, 3–17. [in Ukrainian]
- Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy (n.d.). *Tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini I kvartal 2015 roku*. Retrived from: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=da243606-8d4b-49f5-9fa4-34994d5db4d2>. [in Ukrainian]
- Spodina, V. O. (2013). Problemy efektyvnoi realizatsii innovatsijnoi diialnosti v Ukraini (Vol. 1, pp. 90–93). In *Reformuvannia finansovo-ekonomichnoi systemy: pohliad u majbutnie*. Lviv: LEF. [in Ukrainian]
- Zhalila, Ya. A. (Ed.). (2011). *Tinova ekonomika v Ukraini: masshtaby ta napriamy podolannia: analit. dop.* Kyiv: NISD, 96 p. [in Ukrainian]

Т. Г. Васильців, І.-М. А. Ткачук, С. А. Рудик

ПРИОРИТЕТЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА В УКРАИНЕ

Исследовано современное состояние и тенденции развития внутреннего рынка в Украине. Военный конфликт на востоке Украины стал мощным внешним фактором, отразившимся на развитии внутреннего рынка Украины. Негативному влиянию подверглись практически все регионы страны, что повлекло ряд негативных тенденций: наличие противоречивого институционального базиса, который создает основу для активизации теневой деловой активности на внутреннем рынке; ухудшение инвестиционного и инновационного климата; существенное увеличение объемов контрабанды; активизация нелегальных миграционных процессов, что приводит к обострению экономической ситуации в стране. В свою очередь, это позволило обосновать приоритетные направления реформирования государственной политики развития внутреннего рынка, а именно применение институционального, экономического и социально-общественного механизмов, ключевыми аспектами которых должны быть: законодательная отмена статуса свободной экономической зоны АР Крым; усиление экономических санкций против РФ; усиление активных консультаций со стратегическими партнерами Украины; применение мер в рамках социально-общественного механизма детенизации внутреннего рынка, направленные на ликвидацию коррупционных проявлений и фактов содействия контрабанде и в частности ряда действенных механизмов по уравниванию дисбалансов внутреннего рынка Украины на его современном этапе.

Ключевые слова: дестабилизирующие факторы; тонизация; инвестиционно-инновационный климат; экономический механизм; институциональный механизм; социально-общественный механизм.

T. G. Vasylytsiv, I.-M. O. Tkachuk, S. A. Rudyk

SOME PRIORITIES OF STATE REFORM POLICY OF THE INTERNAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

Military actions in Donbas became a powerful external factor that affected the scope and dynamics, and also structural characteristics of the domestic market of Ukraine and its regions. Therefore, the authors aim at researching the current state and trends of the domestic market in Ukraine, influence of negative factors that lead to greater imbalances of all segments of the economy, such as overall deterioration of the investment climate, reducing innovation activity and demand in the domestic market of innovative products, and strengthening negative trends related to shadow the internal market. The results of the research are as follows. We proposed priority areas of reform of state policy of the internal market through the implementation of institutional mechanism, the mechanism of economic, social and public mechanisms. First, it is necessary to reform the institutional and legal basis of public policy development of the internal market innovation and high technology. Secondly, there is the urgency of reforming the system of institutional and economic support of the internal market in innovation and high technology. Thirdly, we consider forming institutional infrastructure integration of research and innovation in the domestic market state. Elimination of these negative trends and promote sustainable and structurally balanced development of the internal market of Ukraine and its regions objectively requires new, more effective and adapted to the current situation of social and economic development decisions. Thus, the external military aggression is not the only source of problems and obstacles of the internal market. This attributes to the weakness of structural reforms and institutional changes not effective public policy in terms of enhancing internal and external risks and threats.

Keywords: destabilizing factors; toning; investment – innovative climate; economic mechanism; institutional mechanism; social and public mechanism.

Інформація про авторів:

Васильців Тарас Григорович, д-р екон. наук, професор, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна.

Email: tgvas@mail.ru

Ткачук Ірена-Марія Олександрівна, аспірант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна,

Email: irenemariasp@gmail.com

Рудик Сергій Андрійович, аспірант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна